

Český rozhlas – médium veřejné služby

Je nesporné, že v poslední době média veřejné služby někde buď prošla, jinde procházejí a ještě jinde jsou snahy, aby prošla většími či menšími změnami. Sleduji dění ve Velké Británii. Sleduji vývoj v Polsku, Německu, v Rakousku, na Slovensku, v Chorvatsku, ve Slovinsku, Rusku atd. To vše proto, abych uměl předpokládat možné pohyby i u nás, přestože si uvědomuji rozdílnost podmínek zmiňovaných teritorií, která jsem víceméně namátkou, ale zas ne zcela náhodně, vybral. Dění u nás nezůstane v izolaci. To vše zhruba tři roky od chvíle, kdy byl po dlouhých diskusích přijat nový zákon o rozhlasových a televizních poplatcích, včetně definice poplatníka, což mne stálo mnoho sil. Mimo jiné i zde jsem se snažil o jasnou definici poplatníka a o odstranění nejednoznačnosti výkladu zákona.

V následujících částech mého diskusního příspěvku bude velmi častým termínem slovo stabilita. O tu se musí veřejnoprávnost opírat. Veřejná služba musí být chtěná.

Před třemi lety jsem napsal následující. Dovolte, má to smysl připomenout.

Nabyl jsem přesvědčení, že stav, ve kterém se pozice veřejnoprávních médií u nás nyní nachází, skýtá perspektivu dobrého a současně i požadovaného vývoje. Je přirozené, že musíme ctít jisté normy, které nás opravňují pobývat v rodině evropských zemí tvořících různá seskupení podle cílů, které byly při vzniku těchto

společenství vytčeny do popředí. – Až posud můj krutě zkrácený text z roku 2005. Ale i z této zkratky je patrné, jak se poměry změnily. Shodou okolností v témže roce (25. ledna 2005) Evropská federace novinářů (EFJ) vyzvala politiky, veřejné autority a společenské skupiny, aby se spojili kolem manifestu hodnot veřejných služeb na obranu evropského modelu veřejnoprávního vysílání.

Jsem v první řadě jakýsi správce veřejnoprávního média a mám se pohybovat v prostoru, který mi byl vytýčen a ne si prostor sám vytyčovat. Nicméně onen prostor by měl být jednoznačně a dlouhodobě stabilně dán. Říkám jednoznačně a stabilně, neboť drtivá většina problémů, které máme, vznikla nejednoznačností výkladu zákonů. (Regiony, daně, program.) V každém případě i jako občan tohoto státu budu obhajovat existenci veřejnoprávních médií, neboť za devět let vedení Českého rozhlasu jsem nabyl přesvědčení o nezbytnosti takovéto instituce, a to přinejmenším s významem a v rozměrech, které má dnes. Navíc s perspektivou možností dalšího rozvoje. Vím, že starší organismus trpí různými neduhy, to je normální, a proto i v Českém rozhlase je stále co vylepšovat a inovovat, tedy „léčit“. Tolik obecný úvod.

Nyní blíže k termínu veřejnoprávní média, dnes média veřejné služby. Říká se, že tento termín nemá jasné kontury, ale určitě jej lze vysvětlit.

Použili jsme zjednodušení vhodné pro naše poměry. Tedy veřejnoprávní rozhlas (nebo stanice) poskytuje služby, které si posluchač svými koncesionářskými (dnes rozhlasovými) poplatky kupuje a má tedy i právo požadovat uspokojení při přijímání těchto služeb. Všichni ti, kteří se podílejí na chodu veřejnoprávního média musí cítit, že jsou ve službách veřejnosti. Určující je posluchač. Všimněte si, že jsme vyrušili všechny pojmy jako vyvážený, objektivní, nezávislý, menšinový atd. To vše určuje zákon a poměrně jasně. Samozřejmě obohacený kodexem.

Ten druhý pohled, matematici by řekli nepřímý důkaz, zní:

- jsme veřejnoprávní rozhlas, když splňujeme následující parametry (a ty jsou sestaveny dle rozsáhlé publikace UNESCO shrnující zásadní principy vysílání veřejné služby na základě množství studií a mezinárodních zkušeností). Dovolte mi vyjmenovat zmíněné parametry:

- široká škála pořadů, které slouží různým preferencím a zájmům
- vysoká kvalita technických a produkčních standardů
- kulturní, jazykové a společenské ohledy na menšiny
- obslužení regionálních zájmů a zájmových komunit
- zdůrazněná národní identita
- velký podíl původní tvorby vytvořené především pro první uvedení

- doložitelná vůle brát na sebe tvůrčí rizika a vytvářet výzvy pro posluchače
- silný smysl pro nezávislost a nestrannost, aktuální zpravodajství
- fórum pro veřejnou debatu, zajištění plurality názorů
- dostatečné (univerzální) pokrytí
- omezený rozsah reklamy (do 7 minut v hodině)
- nezařazování pokleslých žánrů diktovaných trhem
- kultivování „publika“.

Český rozhlas splňuje všechny uvedené body a můžeme tedy říci, že i z pohledu mezinárodního je jasnou veřejnoprávní institucí.

Pro veřejnoprávní médium je důležitá stabilita. Odborníci připomínají, jak komerční tlaky působí na média a zdůrazňují výhody stabilně financovaných.

Pro veřejnoprávní médium je důležitá nestrannost. Je to pilíř veřejné služby. Zdánlivě je vše jasné. Jenomže jisté chvění (což je projev nestability) pociťujeme i v samotné BBC, která je stran veřejné služby uznávanou institucí. Někdejší šéf BBC p. Mark Thompson připomněl výhodu pevného zázemí, která dokonce budí závist. Na druhé straně onu klíčovou vlastnost, tedy nestrannost, uvádí jako napadnutelnou z mnoha stran. Přiznává, že kritika nestrannosti vedená politiky jej nepřekvapuje. Více ho zaměstnává kritika šířená

akademiky. Tito tvrdí, že pod předkládanými „fakty“ se prý často skrývají domněnky, historky či ideologie. Podle Thompsona by výhrady k nestrannosti měly vzbudit všeobecnou ostražitost. To je zajímavý pohled.

Určitě není účel žurnalistiky říkat, co si mají lidé myslet. Naše práce spočívá v tom, že chceme veřejnosti poskytovat fakta a objektivní analýzu, kterou potřebují, aby si sami mohli učinit názor.

Chci připomenout dva okruhy sil, které mají vliv na chování veřejnoprávního média.

1. Médium veřejné služby potřebuje podporu veřejnosti, proto je nutné zdůraznit fakt, že veřejnoprávní vysílání má poskytovat uvědomělý občanský výběr.

Veřejnoprávní vysílání vyžaduje závažné veřejné investice a vždy bude sporné, neboť existují komerční zájmy, které neustále povedou proti němu válku. Prostředky veřejnoprávních médií prostě dráždí.

V Evropě podpora veřejnosti hraje klíčovou roli. Jakmile poklesne nebo dokonce je ztracena, je velmi obtížné získat ji zpět. Podpora veřejnosti stojí na důvěryhodnosti a užitečnosti daného média. Všichni dobře víme, jak snadné je důvěryhodnost snížit. Někdy vlastním přičiněním, jindy uměle. A jak je obtížné ji udržet.

2. Veřejnoprávní vysílání potřebuje politickou podporu, ale za předpokladu, že politici budou udržovat přiměřený odstup. Takto to říci je u nás skoro provokace. To jak známo je ale velmi časté tvrzení, v Evropě často slýchané. Legislativa u nás tento požadavek teoreticky splňuje.

Financování by mělo být politiky zaručeno na dostatečně dlouhou dobu. Způsob dohledu a hlavně snadná dokladovatelnost by měly podtrhávat a respektovat nejvyšší hodnoty – tj. nezávislost, důvěryhodnost, nestrannost.

Stabilita vyvěrá z jasných a dostatečných financí. Přísně střežených. Peníze však nesmějí být určující, neboť to podstatné, proč tu médium veřejné služby je, by mohly posunout na vedlejší kolej. Snadno lze podlehnout klamu a zaměnit popularitu či oblíbenost za kvalitu, která je např. Českému rozhlasu předepsána nejen současnou potřebou, nýbrž i historií.

Usiluji o dostatek stabilních financí, abychom mohli dobře hospodařit - máme povinnosti spojené s budoucností. V Českém rozhlase by mohly díky nedostatku financí (nemluvím prosím o roce 2008) nastat nevratné změny a následně pak i nenahraditelné škody (viz archiv Českého rozhlasu). Samozřejmě, že nemám na mysli jen škody materiální. Současná malá možnost budování vědomostního převisu, který je vytvářen v zásadě přítomností mimořádných lidí, je již pro budoucnost rizikem a předzvěstí možného úpadku, který žádná

technologie ani žádný finanční skok nevrátí, pokud se dostaneme za jistou kritickou mez. Přeji si, abychom byli motorem pro rozvoj ducha a vědění a ne jen zpomalovačem nežádoucích trendů.

Tedy je zřejmé, že finanční stabilita má zásadní vliv na stabilitu personální. To jest na udržení a získání kvalitních pracovníků. S požadovaným rozvojem je nutné zlepšit mnohé. Na příklad udržet a získávat nadále mimořádné odborníky, tvořivé redaktory, významné umělce, špičkové techniky a schopné řídicí pracovníky. Systém financování je tedy jeden z faktorů, které určují, zda a jak bude plněno poslání média veřejné služby s požadavky na politickou neutralitu, kvalitu a nekomerční pojetí (které ovšem neznamená nezáměr o posluchače). Financování média veřejné služby je víc než jen finanční problém. V tomto případě nejde jenom o pouhé zajištění si finančních prostředků, které jsou zapotřebí pro splnění jeho poslání. Obecně vzato, zdroje financování mají vliv na uspořádání a programovou skladbu. Volba soustavy financování je tak hlavním determinantem programových směrů a cílů ve vysílání. Redaktoři a vedoucí pracovníci jsou si většinou dobře vědomi, kdo je vlastně platí. Posluchači (tedy koncesionáři, občané), vláda nebo reklamní průmysl. Vedle psychologických souvislostí mohou zapůsobit i ekonomické tlaky. Systém financování, kde rozhlasové poplatky tvoří tu rozhodující část příjmů, považuji zatím za nejlepší možný a stabilní způsob. Važme si stability, podporujme stabilitu a snažme se eliminovat vše, co stabilitu média veřejné služby narušuje. To jsou

předpoklady pro rozvoj a pokrok v dnešní době. Kromě uvedeného chci stabilitu posilovat pomocí pozitivního přístupu z vnějšku, a to jsem také připomněl v předcházející části mého příspěvku.

Je zřejmé, že Český rozhlas nechce a ani nemůže být závislý na příjmu z reklamy. Byl by hnán k tomu, aby dosahoval vyššího posluchačského ohlasu, tedy poslechovosti u té části populace, na kterou je soustředěn zájem tvůrců reklamy. Co by následovalo, je předvídatelné.

Na druhou stranu jsem velice rád, že Český rozhlas nemusí spoléhat na příjmy od státu, neboť existuje riziko, že státní orgány či politické síly by mohly využívat tohoto finančního „působení“, aby získaly vliv na redakční politiku. Dokonce i bez zřetelného zásahu mohou média inklinovat k tomu, aby se zavděčila úřadům, jež mají moc rozhodovat o jejich financích.

Nedávno jsem se dopustil výroku, které mnohým zazněl jako kacířský a zdeformoval jejich tvář do trpící grimasy. Prohlásil jsem totiž, že peníze v ČRo používáme jako palivo. Používáme je k dosažení cílů. Peníze samotné cílem nejsou. To je úžasné osvobozující, neboť tento přístup mne nenutí pokrývat program. Můžeme si to dovolit, neboť v první řadě umíme s penězi zacházet. Když jsme řídil první soukromou celoplošnou stanici, měl jsem úkol jiný. Přesně opačný. Udělej vše proto, abys vytvořil zisk.

Tento odstavec jsem zařadil, abych zdůraznil, jak zásadní je rozdíl mezi veřejnoprávním a komerčním médiem. A to není vše. Společnost snáze unese, když je napadáno veřejnoprávní médium. Ono je zdánlivě všech a ničí. Takovéto uvažování znám. Je-li ničí, tak část ho může být moje, řekne si dravec při své práci pod hladinou. Proto tvrdím, že veřejnoprávní médium musí být chráněno, a to zejména legislativním krunýřem ustaveným z jasných a pevných pravidel a zákonů. Samozřejmě, pokud ho chceme. Současně nelze dopustit, aby veřejnoprávní médium bylo rozežíráno metodou „Trojských koňů“, kterých se samo nemůže zbavit. Pevný legislativní krunýř zabrání i tomu, aby se veřejnoprávní média, která bývají zpravidla značně masivní, nerozpadla vlastní vahou. Neboť jsem přesvědčen, že média veřejné služby jsou nezbytná, volám po dokončení legislativních úprav zajišťujících onu zdůrazňovanou stabilitu.

Hlavní principy návrhu novely zákona č. 484/1991 Sb., kterou jsme připravili, jsou:

- 1) odstranění nejednoznačnosti výkladu Zákona o Českém rozhlase
- 2) odstranění nejednoznačnosti výkladu zákonů dotýkajících se financování ČRo
- 3) aplikace vývoje v oblasti digitálního vysílání

- 4) sjednocení principů odměňování v Radách veřejnoprávních médiích.

Pro formování a následné formulování vizí často používám výsledků pozorování blízkého okolí, jak jsem uvedl na začátku. Další nesmírně důležitý zdroj informací je EBU, která má možnosti analyzovat, porovnávat, předjednat a následně i doporučit. Dovolte mi krátkou výpravu ke zprávě generálního ředitele EBU, kterou přednesl 13.11. t.r. na Valném shromáždění v Ženevě. Z časových důvodů budu maximálně stručný, i když téma je nesmírně důležité.

Na poli **Evropské vysílací unie (EBU)**, se v poslední době horečně diskutuje nad prioritami, kterými se **my – veřejnoprávní média** – musíme vážně a systematicky zabývat. Valné shromáždění EBU tyto priority znovu před nedávnem jednomyslně potvrdilo na svém zasedání v Ženevě. Tyto priority jsou: za první – **digitální rozhlasové vysílání**, za druhé – **internet**, za třetí – **podpora a propagace veřejnoprávních médií**.

Internet je v současné době takovým fenoménem, že ignorovat jeho budoucí zásadní význam nejen pro posluchače a diváky, ale pro celou moderní společnost, by bylo obrovskou chybou. Všichni členové Evropské vysílací unie se **jednoznačně shodli** na tom, že **internet není pouze experimentální platformou**, která více méně doplňuje vysílání rozhlasů a televizí, a že v žádném případě **nepředstavuje**

záhubu klasického vysílání, které si i nadále ponechává zásadní důležitost! Internet s rozvojem technologií a snadnou dostupností pro každého **představuje budoucnost a nutnou součást veřejnoprávní služby.** Využití možností internetu je naprosto zásadní pro **oslovení mladé generace publika.** Cesta relativně snadná. Český rozhlas má v tomto směru již mnoho zkušeností a rovněž tak obrovský potenciál. *Těšíme se na konferenci s titulem „Rozhlas a multimédia“, kterou počátkem března příštího roku zde v Praze hostíme.*

Podpora a propagace veřejnoprávní služby je věčný boj, který musíme svádět. Svádí ho celá Evropa. Rakouská ÖRF čelí částečné privatizaci, německá ZDF-ARD je omezována ve svých internetových aktivitách, britská BBC musí tvrdě hájit příjmy z veřejných zdrojů. Veřejnoprávní služba představuje **hodnoty, které jsou nezastupitelné.** Pokud z nich jen o píd' slevíme, těžce budeme tento deficit dohánět. **Evropská vysílací unie označuje následujících 18 měsíců za klíčové období** a připravuje **akční plán,** jak veřejnoprávní službu intenzivně hájit a bojovat za její význam.

A nyní zpět do Českých zemí.

Regionální síť a její existenci uložil zákon. V ČRo je dobudována a stále posiluje svůj vliv. Posluchači se vždy nejvíce zajímají o své blízké okolí a tudíž význam regionálního vysílání roste. Zejména ve zpravodajství a v těch segmentech programu, kdy se reaguje na

specifika daného kraje. Regionální soudržnost je pak základním kamenem při budování soudržnosti sociální.

Je nesporné, že digitální vysílání, jehož mohutný nástup je přede dveřmi, změní současné programové formáty. Jejich tvar si vynutí posluchač. Předdeslal jsem, že způsoby, kdy si posluchač navolí program sám – tedy poslech či sledování pořadů „na přání“ – převládne.

Poslední věta:

Funkční veřejnoprávnost je doložení vztahu k lidem.

Děkuji, že jste mne vyslechli.